

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

уз

СТАЛНУ САРАДЊУ

Г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у Љубљани, К. ЊИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у Београду, М. РЕШЕТАРА, проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив. у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Скопљу, ФР. ИЛЕШИЋА, проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани, и Х. БАРИЋА, проф. Унив. у Београду.

КЊИГА II.

БЕОГРАД. 1921.

k, гл. примере као *ženik*, *siromak*, *grek*, *grak*, али за интервокални положај *k* у место *h* не знам примера. Да се уклонимо тој неприлици, мислим да би се могло *neka* изводити из негативнога *ne* са обичним придатком *ka*, који долази код заменица и прислова, а и у императиву. Таково *neka* значило би *ne*, али не негацију глагола који следи, већ негацију у опће са неком као паузом, а онда следи глагол, како већ дође, позитиван или негативан, дакле *neka gleda* значило би *ne* (*što drugo, već da*) *gleda*. У словеначком језику има *nikar*, које је у значењу доста близу нашем *neka*. Аво се прихвати ово тумачење, тада би се разумело, зашто *nekate* за множину спада у новију фазу језичког развитка по аналогiji, док су *najte* и *nemojte* редовни глаголски облици множине. Радо допуштам, да је по нашем нутарњем смислу сада *neka* сасвим изједначено са *naj* и *nemoj*, али то није морало тако бити од самога почетка.

За *nemoj* каже Маретић (И. 884), да му је *z „s neznana razloga ispralo“*. Истина код често употребљаваних речи долази скраћење обима врло често (ср. например бајкавско *morti* из *morebiti*), пошто ипак имамо примера за *mozi*: *mozite*, рекао бих да *nemoj*, *nemojte* има свој разлог у паралелном облику *naj*, тако су *naj* и *nemoj* два различита дијалекта. Тоје истина, али то су и сада суседи а неоч је њихово суседство засизало још даље и дубље. Напокон могло би се и тако рећи, да је *nemozi* постало најприје *nemoz* а одатле *nemoj*, као *hodi* преко *hođ* даје *hoj*. Ипак ме тај начин објашњења не задовољава.

В. Јагић.

2. Варзило.

О *варзилу* читамо у Вукову Рјечнику другог издања да је: „die *Brazilie* (Färbemittel von *Brazilienhholz*), *colar ligni brasiliani*; *варзило* се купује о Ускрсу те се њим боје јаја“. Ђ. Даничић је у *Основама* забележно да је *варзило* рећ туђа и да је „постала с премјештеним гласовима од *Brasilia*“.

К овоме што сад зна наша лексикографија о *варзилу* имало би се још по штошта додати.

У Панчићеву Речнику има покрај облика *варсило* и облик *варзиљ*. Исти облик се налази и у Лексикографској Грађи српске краљевске академије са западних крајева и из Шулекова Именика биља. Међу речима покупљеним у Пироту у истој академијској грађи има облик *Варзија*, који би могао опомињати на *Врасилија*, откуда се ова реч начинила.

Бугарска лексикографија не иде далеко од српске. Старији речници Дјувернуа и Богорова и немају никако те речи. Она се налази у најновијем, Вајгандовом, и то у облицима *варзиј*, *варзиљка*, *варзило*.

У књиги Ђоке Поповића „Познаванѣ робе или наука о роби трговачкој“, које је штампана 1852 у Београду чита се да је *варзило* „немачки Pernambukholz или echtes Brazilienholz“. Добива се у Бразилији и долази преко пристаништа Пернамбука у Европу. Та се дрва кажу латински *Caesalpinia brasiliensis* L., и *Caesalpinia echinata*, L., и описано је једно у Маринковића на стр. 405. У трговину доспевају цепанице огуљење; најтања је цепаница као рука, а најдебља као две руке; споља је та цепаница смеђа, а изнутра црвенкаста и жућкаста. Кад се те цепанице на ситно цепвају, онда опадају цепке беличасте но како на зраку постоје, одмах буду загаситије; кад се окуси, с почетка као да слади, а после мало купи уста; поварено дрво кисо; кад се жваће, попрвени пљувачка. У овом дрвету има много црвенила. Кад се у води прокува, онда се извуче из њега црвенило, и после се добива од њега угасита фарба и као да је црна. Варзило се доноси у Трст и у Беч у цепаницама великим, и т. д. Године 1850 донело се у Србију из Трста 13.362 фунте.

Из овога са види да реч *варзило* није у српском језику много старија од XVI века, пошто је требало времена да се за варзилово дрво сазна и да у трговину уђе. Колико је то успело, може се видети по томе што је данас допрло до најзабаченијих села и што изгледа да се јаја за Ускрс никада ничим другим бојила нису. У књизи „Српски народни обичаји из среза Хомољског“ (Српски етн. зб. XIX, 43) читамо „Осим боје купе и варзила, што га у среду или уторак носе по селима колачари и дају у размену за јаја“.

питање је којим је путем *Варзилово дрво* дошло међу Србе: да ли пут источних или грчких или пут западних или италијанских пристаништа?

О томе нас учи сама реч. Кад узмемо да се у грчком Бразилија изговара *Врасилија* (*Βρασιλία*), можемо бити сигурни да се наша реч *варзило*, *варзил* наслања на *Врасилију* по грчки изговорену. У изговору је хронолошки записано и то да је та роба унета у наше земље из грчких земаља преко грчких трговаца. Не треба ни да помињемо да је то могло бити преко Трста исто тако као и преко Цариграда. Трст је до скоро био пристаниште и грчко и српско, пошто су, на прилику, трговци из Београда с трговцима из Трста дописивали се грчки још и у првој половини XIX века.

10 марта 1914 г.
у Београду.

† Ст. Новаковић.

3. Цремуж.

У аутобиографији Милована Видаковића, штампаној у Гласнику XXX има на стр. 110 лена белешка која гласи: „У Космају и по других мјестих у Србији има неко зеље које *цремижем* ондашњи житељи